www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Research Article / Araştırma Makalesi

Jacques Ellul'de Görme ve İşitme İkileşimi (Dikotomi) ve İşitme Eksenli Dilin Belirsizliği

Visual and Hearing Confusion (Dicotomy) in Jacques Ellul and Uncertainty of Language Hearing Axial

Ebubekir Bozavlı*

Abstract: Language is one of the most extraordinary and important abilities unique to humans. In addition to providing communication between people, human language is dynamic from a social-individual point of view and let individuals make sense of the world, create an impact on their users and design a cultural value among them. The fact that it is dynamic refers to the fact that the language will not be absolute and precise, and that it can also be ambiguous. Uncertainty, in other words, ambiguity refers to the unspecified complexity of objects and concepts in a linguistic relationship. This research aims to understand the traces of Jacques Ellul's correlation with the phenomenon of hearing, by comparing visual and auditory dichotomy, with the phenomenon of hearing, in literary texts and in various cases in social life, and to understand how ambiguity shapes social relations. The sample of the study consists of the passages in Albert Camus's "Foreigner" and different political and legal events in social settings. The data obtained were analyzed and interpreted through descriptive and content analysis, one of the qualitative research methods. Jacques Ellul puts the uncertainty in the language on the hearing axis with the comparison of vision and hearing. This thought of Ellul can be related to the fact that the person's own perspective is within the vision, and in hearing, the perspective of someone else or others is present.The ambiguity in the language occurs at a referential and grammatical level. The referential ambiguity is related to the area "signified" (signifié) of the linguistic signs (signe linguistique). Individuals make sense of facts and events through mental designs they have acquired during their lifetime. Uncertainties are shaped in areas where there are differences in meaning. Grammatical ambiguity is that a linguistic unit has two or more meanings. Linguistic uncertainty occurs as structural ambiguity or syntactic ambiguity and lexical ambiguity depending on whether ambiguity appears in structure or word unit. In both cases, ambiguity, contrary to what is claimed, is not a situation arising from the internal structure of the language, but is a feature that appears directly as a result of the linguistic use of individuals.

Structured Abstract: Introduction: Language is one of the most extraordinary and important abilities unique to humans. In addition to providing communication between people, human language is dynamic from a social-individual point of view and let individuals make sense of the world, create an impact on their users and design a cultural value among them. The fact that it is dynamic refers to the fact that the language will not be absolute and precise, that it can also be ambiguous. Uncertainty, in other words, ambiguity refers to the unspecified complexity of objects and concepts in a linguistic relationship. Uncertainty (ambiguity); it is defined as being unclear, invisible, uncertain, undefined. It is possible to examine the category of uncertainty-uncertainty both linguistically and philosophically. In both cases, there is a logical approach to interpreting the category in question: "if anything that is spoken about isn't certain it is uncertain, and if it is

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Atatürk University, Faculty of Pedagogy Kazım Karabekir, Department of Foreign Language.
ORCİD 0000-0002-4475-5777
ebozavli@atauni.edu.tr

Cite as/ Atıf: Bozavlı, E. (2020). Jacques Ellul'de görme ve işitme ikileşimi (dikotomi) ve işitme eksenli dilin belirsizliği. *Turkish Studies, 15*(7), 2811-2823. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43670
Received/Geliş: 17 May/Mayıs 2020 *Checked by plagiarism software*
Accepted/Kabul: 20 October/Ekim 2020 **Published/Yayın:** 25 October/Ekim 2020
Copyright © MDE, Turkey CC BY-NC 4.0

certain it means absolute". John Locke attributes the principal cause of ambiguity to the vague meaning of words. According to him, the words are flawed and if the language's deficiencies are examined carefully, the discussions that cause such dry noise in the world will end spontaneously and thus the path to knowledge and thus to peace will be opened. In addition, the language used also encodes social and cultural belonging in general. Therefore, most people don't seem to agree or may not agree even in countless common languages. This is the result of mental designs, as Antoine Culioli puts it. We perceive the world thanks to the concepts of physical and cultural characteristics that are necessarily connected to a culture and taken from this culture. In short, our mentality is of a physico-cultural nature. Therefore, situations that are as prominent as "black or white" become ambiguous sometimes. The minds are grayed in a way.

Purpose and Importance of Research: This research aims to trace ambiguity in literary texts and various cases in social life and to make sense of how ambiguity shapes social relations.

Method: In this research, qualitative research methods have been used.

Population and sample of the research: The sample of the research consists of selected literary texts and events of different nature in social settings.

Instruments: The data obtained were analyzed and interpreted through descriptive and content analysis, one of the qualitative research methods

Findings and Discussion: The referential ambiguity break through when a word evokes many referents. This type of ambiguity involves extralinguistique cases. It usually occurs in discourses in the field of literature, poetry and politics. For example, Albert Camus' oeuvre named "foreign" reflecting the testimony of his age was shaped around the theme of society and its values. The hero of Camus, Meursault, is depicted in the novel as someone who is alien to the world, to society and to social values. Indeed, the fact that the first paragraph of the novel starts with largely vague statements is a reflection of this situation. Besides many other components that bring language to life, they are vocabulary and grammatical structures. These are accepted as meaningful units in the language and they are divided into two as independent and dependent. Independent morphemes as"apple, tree, bird, as if, beautiful, woman etc." are units that reflect a certain concept and are included in a language's dictionary. Dependent units, on the other hand, do not have a meaning alone, such as "-mış" in "a word turkish "ayrılmış" -divorced-", "-dı, di" in "olmalıydı -should have been", "-iyor" in "geliyor-coming", "-ı" in "kadını-woman", but take on a meaning depending another meaningful unit. The deep structure is defined as the formal, abstract sentence structure assumed to be universal in nature, obtained in the syntactic component in the tranformational-generative grammar. In other words, this linguistic term meets the structures that are thought to be found in the depths of the mind, giving priority the phonetic use of language and including the semantic interpretation of the syntax. One of the areas where uncertainty occurs is politics. Other of the areas in which uncertainties, disputes from uncertainties and, conflicts as a result of disputes arise is generally law. The vast majority of uncertainties in this area are seen in the interpretation of the laws and in the implementation of the given provisions. A comment or sentence has been discussed in depth for days, and to a large extent agreement cannot be reached.

Conclusion and Suggestions: The ambiguity in the language occurs at a referential and grammatical level. The referential ambiguity is related to the area "signified" (signifié) of the linguistic signs (signe linguistique). Individuals make sense of facts and events through mental designs they have acquired during their lifetime. Uncertainties are shaped in areas where there are differences in meaning. Grammatical ambiguity is that a linguistic unit has two or more meanings. Linguistic uncertainty occurs as structural ambiguity or syntactic ambiguity and lexical ambiguity depending on whether ambiguity appears in structure or word unit. In both cases, ambiguity, contrary to what is claimed, is not a situation arising from the internal structure of the language, but is a feature that appears directly as a result of the linguistic use of individuals. John Locke describes uncertainties as abuse and claims that word abuses cause more confusion during speech and discussion. According to Locke, people occasionally abuse language because they express their discoveries, knowledge and ideas through language. The person who does this destroys the source of the information and prevents it from being used for the benefit of humanity. Those who do not use the words openly and regularly only lead themselves and others to mistake. Those who do this deliberately should be seen as the enemy of truth and knowledge, just as some philosophers do. This cunning is called virtue. But what is done actually using words implicitly is condemn people to ignorance and mistake. The author states that in order to prevent these abuses, words should be used with their known meanings, and that new words

should be produced in cases where this meaning cannot be met. In addition, individuals should not use any word without linking any name to an idea.

Key Words: languge, ambiguity, meaning, intention, signification

Öz: Dil, insana özgü olağanüstü ve en önemli yeteneklerden biridir. İnsanlar arasında iletişimi sağlamasının yanında dil, bireylerin dünyayı anlamlandırması, kullanıcıları üzerinde bir etki oluşturması ve onlar arasında bir kültürel değer yaratması vb. gibi bireysel ve toplumsal içermeleri olan dinamik bir yapıdır. Dinamik olması dilin mutlak ve kesin olmayacağına yani onun belirsiz de olabileceğine gönderimde bulunur. Belirsizlik diğer bir ifadeyle muğlaklık, nesnelerin ve kavramların bir dilsel ilişkide ifade edilmemiş karmaşıklığına işaret eder. Bu araştırma, Jacques Ellul'ün görme ve işitme ikileşimini kıyaslamasından hareketle dildeki belirsizliği işitme olgusuyla ilişkilendirmesinin izlerini, edebi metinlerde ve sosyal yaşamdaki çeşitli olgularda sürmeyi ve muğlaklığın sosyal ilişkileri nasıl şekillendirdiğini anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini, Albert Camus'nün "Yabancı" adlı eserindeki pasajlar ve sosyal ortamlarda yaşanmış farklı nitelikteki siyasal ve hukuksal olaylar oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve içerik analiziyle çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Jacques Ellul, görme ve işitme kıyaslamasıyla dildeki belirsizliği işitme eksenine yerleştirmektedir. Ellul'ün bu düşüncesi, görmenin içerisinde insanın bizzat kendi bakış açısının var olması işitme de ise başkasının ya da başkalarının bakış açılarının mevcut olmasıyla ilişkilendirilebilir. Dilde belirsizlik, göndergesel ve dilbilgisel düzeyde gerçekleşir. Göndergesel belirsizlik, dilsel göstergenin (signe linguistique) gösterilen (signifié) alanıyla ilişkilidir. Bireyler, yaşam süreleri boyunca edindikleri zihinsel tasarımlar aracılığıyla olgu ve olayları anlamlandırırlar. Anlam farklılıklarının olduğu alanlarda belirsizlikler şekillenir. Dilbilgisel muğlaklık ise dilsel bir birimin iki ya da daha fazla anlam taşımasıdır. Dilbilimsel açıdan belirsizlik, belirsizliğin yapıda ya da sözcük birimde görünmesine bağlı olarak yapısal belirsizlik (structural ambiguity) ya da söz dizimsel belirsizlik (syntactic ambiguity) ve sözlüksel belirsizlik (lexical ambiguity) olarak ortaya çıkar. Her iki durumda da belirsizlik, iddia edilenin aksine dilin kendi içsel yapısından kaynaklanan bir durum olmayıp doğrudan bireylerin dilsel kullanımları sonucu beliren bir niteliktir.

Anahtar Kelimeler: Dil, belirsizlik, anlam, niyet, anlamlandırma

Giriş

17. yy'a kadar dilbilgisi ve sesbilgisi, 18.yy'da felsefi nitelikli dil araştırmaları, 19. yy'da karşılaştırmalı ve tarihsel incelemeler, 20. yy'da yapısal ve eşzamanlı çalışmalar yerini 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren dilin sosyal gerçeklikle bağdaştırılmasıyla birlikte söylem olgusuna bırakmıştır. Dille ilgili mutlak ve kesin anlayışlar görünüm değiştirmiş, yaşamın kaotik özelliğinden hareketle kesin olmayan diğer bir ifadeyle belirsiz dilsel gerçeklik düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır. Dil belirsizdir. Dil belirsizdir demek, dil mutlaklaştırılamaz demektir (Sözen, 2014). Jacques Ellul (2012) belirsizliği temele alan dili şu şekilde tanımlamaktadır; "dil bir çağrı, dil bir mübadeledir. Basmakalıp "iletişim" (communication) terimini kullanmaktan kaçınıyorum. Dilin yalnızca enformasyon (bilgi, malumat) iletişimi için var olduğu düşüncesi doğru değildir. Açıktır ki dil iletişimdir de. Diğer yandan dil belirsizdir, aynı zamanda içeriksiz, çatısız, görünmeyen ve akış halinde bir evrendir dil. Nesnelerin bir ilişkide ifade edilmemiş zengin karmaşıklıklarıyla doludur. Dilde söylenmemiş bulunan şeyin de bir rolü vardır. Daha açık şekilde dile getirmek gerekirse bazen söylenmemiş bulunan şey, söylenmek istenen şeyi gizler ve diğer taraftan bazen söylenmemiş şeyi açığa çıkarır"… "Dilin kutsanmış belirsizliği, bütün zenginliğinin kaynağıdır. Bir kişinin mesajımın ne kadarını duyduğunu, onu nasıl yorumladığını veya onun nesini aldığını tam olarak bilemem".

Ellul, dildeki belirsizliği görme ve işitme duyularını karşılaştırarak açıklar. Görme, imajlarla şekillenir ve bir imajlar yığını oluşturulur. Göz, bizzat gördüğü için bu imajlar kesindir. İşin karmaşıklığı işitme olgusuyla kendini gösterir. İşitme sözü içerir. Başkalarının zihinlerindeki imajlar devreye girer. Sözceleyen öznenin harekete geçirdiği imajlar, muhatabı olan dinleyenin zihninde ne kadar karşılık bulur. Ya da tersi durumda sözceleyen özne bunları zihninde ne kadar

içselleştirir. İşte bu bilinmezlik, belirsizliğin doğduğu yerdir. Ellul, bu tezini şu savlarla ispatlamaya çalışır: "Dilin kutsanmış belirsizliği, bütün zenginliğinin kaynağıdır. Diğer kişinin mesajımın ne kadarını duyduğunu, onu nasıl yorumladığını veya onun nesini aldığını tam olarak bilemem. İkimiz arasında, bir elektrik akımı bağlantısı kurulduğunu bilirim; sözler ona nüfus ederler ve ben onun söylediğim şeye ya olumlu olarak tepki göstereceği ya da söyleyeceğim şeyi reddedeceği izlenimine kapılırım. Bu reaksiyonu yorumlayabilirim ve böylece ilişki bir izlenimler halesiyle birlikte geri gelir. O anlamaz ve ben bunu görürüm. Bu yüzden, bir başka kılıfa yerleştirerek tekrar konuşurum, fakat bu sefer farklı bir planla konuşurum. Düşündüğüm şeyin ona ulaşacağını ve onun tarafından algılanacağını tasarlarım. Anlamın belirsizliği ve dilin çok anlamlılığı yaratıcılığa kaynaklık eder. Dil, daima belirsiz olan bu ilişkiye yeniden başlamamızı gerektirir. Bütün bunlar ne dilin matematiksel bir şeye dönüştürülebileceği ne de insani ilişkilerin zengin karmaşasının benzer formüllere indirgenebileceği anlamına gelir. Dilimi daima iyi düzenlemeliyim ve işittiğim sözleri yeniden yorumlamaya çalışmalıyım. Bütün dil, az ya da çok, çözülmesi gereken bir muammadır. Bu, mümkün çok sayıda anlamı bulunan bir metnin yorumlanmasına benzer".

Belirsizlik (müphemiyet); açık ve görünürde olmayan, anlaşılmayan, başka bir şeyle karıştırılabilme olasılığı olan, sınırlandırılmamış, kararlaştırılmamış, belirsiz olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2007). Belirlilik-belirsizlik kategorisini hem dilbilimsel hem de felsefi açıdan irdelemek mümkündür. Her iki durumda da söz konusu kategorinin yorumlanmasında mantıksal bir yaklaşım mevcuttur: "hakkında konuşulan herhangi bir şey eğer belli değilse o belirsiz, belli ise belirlidir" (Sivtseva, 2014). Dilbilimsel açıdan belirsizlik, dilsel bir birimin iki ya da daha fazla anlam taşımasıdır. Belirsizliğin yapıda ya da sözcük birimde görünmesine bağlı olarak yapısal belirsizlikten (structural ambiguity) ya da söz dizimsel belirsizlikten (syntactic ambiguity) ve sözcüksel belirsizlikten (lexical ambiguity) söz edilebilir (Uçar, 2009). Felsefi açıdan belirsizlik, dilsel göstergenin (signe linguistique) gösterilen (signifié) alanıyla diğer bir ifadeyle kavram (concept) boyutuyla alakalıdır. İfade edilen anlam, söylemin muhatabının zihnindeki anlamla örtüşmüyorsa, göndergelerde farklılıklar, sapmalar, karşıtlıklar yaratıyorsa zihinsel tasarımların çözümlenmesinde karışıklıklar oluşması kaçınılmazdır. Karışıklıklar, muhatapların birbirlerini anlamamalarına neden olur. Oluşturulan her bir dilsel birim, onu oluşturan öznenin dünya görüşü ve evreni algılayışıyla şekillenir. Dil, Wittgenstein'ın söylediği gibi, bir labirenttir. Ancak dil öyle bir labirenttir ki bu labirentin duvarları dili kullanan kişinin kurduğu her tümceyle yeniden şekillenir. Bu yüzden dil bir sistemse bile, hiç kuşkusuz Sausurecü anlamda değil, Godel'in ortaya koyduğu anlamda asistematik bir sistemdir. Dil, belirsizlik üzerinde duran ve belirsizlik üreten bir sistemdir (Demir, 2015). Tura (2017), beynin geniş ölçüde "solipsist" olduğunu yani kendinde nöro-informatik olarak temsil edilmiş bir dünya modeli üzerinde bilgi işlem yaparak organizmanın yanıt davranışını oluşturduğunu iddia eder. Yaşam dünyamız fiziksel dünya nasılsa öyle değil, bizde nasıl temsil ediliyorsa öyledir. O halde "şurada kırmızı bir gül görüyorum" dediğimizde, aslında dünyanın bir durumunu değil, beynimizin dünyaya ilişkin nöro-informatik bir durumunu rapor ederiz. Bu nöral süreçle birlikte kurulan "fenomenal dünya da solipsistir: o halde sadece kendi fenomenal yaşam dünyamızdan söz ederiz. İletişimi mümkün kılan, yaşam dünyalarımızın "kaynaşmış" olmasıdır. Eğer beyinlerimiz değişik perspektiflere yerleştiğimiz ortak "objektif" bir algısal "gerçeklik" kurmasa "objektif" bir referansımız olamaz. O zaman dil de mümkün olamaz. İşte felsefi muğlaklık objektif referanslarımızın olmadığı yerdir. Ortak payda da buluştuğumuz zaman iletişim kurabilir ve anlaşabiliriz. John Locke (2018), belirsizliğin temel nedenini sözcüklerin anlamlarının belirsiz olmasına bağlamaktadır. Ona göre sözcükler kusurludur ve dilin eksiklikleri dikkatle incelenirse dünyada bu kadar kuru gürültüye yol açan tartışmalar kendiliğinden son bulur ve böylece bilgiye dolayısıyla huzura giden yol açılır. Oysa eksiklik dilde değildir. Eksiklik, insanların dili kullanım şeklindedir. Ya da eksiklik bizzat insanların zihinlerindeki tasarımlardadır. Çünkü dil, niyetleri kodlama, kodlanmış olan niyeti de yorumlama aracıdır. Ayrıca kullanılan dil genel anlamda toplumsal ve kültürel aidiyeti de kodlar.

Bundan dolayı insan sayısız ortak dilde bile anlaşamayabilir, anlaşmayabilir (Nacar-Logie, 2014). Bu, Antoine Culioli'nin (1990) belirttiği gibi zihinsel tasarımların bir sonucudur. Bir kültüre zorunlu bağlı olan ve bu kültürden alınan fiziksel-kültürel özellikli mefhumlar sayesinde dünyayı algılarız. Kısaca düşünce yapımız fiziko-kültürel niteliktedir. Bu yüzden bazen "siyah veya beyaz" kadar belirgin olan durumlar muğlaklaşır. Zihinler bir bakıma grileşir. Nesneler, insanın zihninde dil ile düşünce arasında bağıntı kurarlar. Bu açıdan dil, insanın dünyaya açılan penceresidir. Bütün varlıkların insan âlemindeki yansımaları ve varoluşları dil sayesindedir. Dil sayesinde içerisinde yaşanılan gerçek dünyadaki somut ve soyut özellikler taşıyan bütün varlıklar, insanların kullanım alanına girer ve bu alan, insanlara gerçek dünyanın yanında bir de sembolik bir dünya sunar. Bu yönüyle dil, insanın evreni algıladığı büyülü bir dünyadır (Yalçın ve Şengül, 2007).

Jacques Ellul'de Görme ve İşitme İkileşimi (Dikotomi)

Jacques Ellul, görme olgusunu şu şekilde yorumlar:

Görme, nesneleri açık ve net kılar ve nesnelerden hareketle insan zihninde imajlar yaratır. Artık görme uzuvlarıyla insan, evrenin merkezindedir ve bakarken düzeni keşfeder. Bakarak havanın nasıl olacağını gösteren gökyüzündeki işaretleri öğrenir. Bakma, insana çevresini saran dünya ile ilgili bilgi sağlar. Bu bilgi sayesinde insan, hangi eylemi yapması gerektiğini ve kendini nasıl konumlandırmak zorunda olduğunu öğrenme ihtiyacı hisseder. Bu tür bilgi sağlam ve kesindir. Yalnızca gerçeklikten söz eder ve başka hiçbir şeyi içermez. Görsel imajlar olmadan eylem, kesinlikle kör, tutarsız ve bilinçsizdir. Karanlık, belirsizlik sunar. Dünya merkezi noktasını kaybeder. Görmenin insanı yanlış yola götürmesi için serap gibi alışılmışın dışında birşeyin bulunması gerekir. Örneğin insanın baktığı elma kırmızıdır ve dalında aşağı doğru sarkmaktadır. Bu, mutlak şekilde kesindir. Görme insanı gerçekliğe hapseder, hiçbir çıkış yolu bırakmaz. Görmeyle kavranan gerçeklik her zaman dayanılmaz birşeydir. Bu güzellik olsa bile. Oysa konuşulan söz insanı drama sokar. Konuşulan söz, onu çatışma durumlarına yerleştirir ve trajedinin bilinmeyene varmasını sağlar. Görme, insanın zihninde kesin delil yaratır. Söz ise iknayı gerektirir. Bu yüzden konuşmadan iknaya geçiş karanlık ve belirsizdir. Aynı dil bir bireyde kesinlik üretirken diğerinde şüphe doğurabilir.

Ellul, işitme konusunda ise şöyle der: "İmajlar, birbirlerine göre bir kalıba girerler; fakat sesler giremez. Bunun yerine sesler birbirleriyle çelişirler ve birbirlerini dengelerler. Bir Mozart konçertosunu dinlerim ve tam o sırada bana yakın biri konuşur. Veya bir ziyaretçi kapımı çalar. Veya biri gürültüyle tabakları ve kaşıkları bir yere yerleştirir. Ses tutarsızlık üretir. Duyduğum gürültüler hiçbir dünya panoraması oluşturmaz. Ses beni, bizatihi art ardalığı dolayısıyla, belirsizliğe boğar. O, nereden gelmektedir? Neyi haber vermektedir? Bu zamana ilişkin sorular sormaktan kendimi alıkoyamam. Bir ses asla kendi başına açık ve basit değildir. O daima, kendisiyle birlikte sorular getirir. Olacak olan nedir? Bu belirsizliğin, eğer şekilleri ve renkleri - ancak sesleri değil - çözmeyi öğreniyor isek, gerçekte bir kültürel sorun olduğu söylenebilir. Fakat kaynağı her ne olursa olsun bu belirsizlik, bizim bir parçamızdır".

İnsanın gördüğü şeyin anlamını kavraması için beklemesi gerekmez. Fakat henüz başlamış bulunan cümlenin tam anlamının kavranması için daima beklemek gerekir. İnsan, zamandaki iki nokta arasında askıda kalır. Cümlenin başı henüz telaffuz edilmiştir ve henüz sonu bitmemiştir. Söz kendi başına var olamaz. Yalnızca onu konuşan ve onu yeniden ele geçiren biri üzerindeki etkisiyle var olmayı sürdürür. Sözün birine söylenmiş olması bir zorunluluktur. Eğer biri yoksa kişi onu kendisine ya da Tanrıya söyler. Söz kulağı ve bir cevabı gerektirir. Söylem çok anlamlıdır; asla açık değildir. O, bir kişinin bilinçsiz tecrübeler, arzular, hünerler ve bilgi yığınından, yalnızca diğer kişininkiler içinde parçalara ayrılmak üzere doğar ve bu nedenle farklı bir anlam üretir. Bu sürekli yanlış anlamalar yüzünden, yeni hayat ilişkide nefes alır. Sürekli, her şeye yeniden başlanmak zorundadır ve sonuçta ilişki, beklenmedik dağ geçitleri ve ulaşılamaz zirveleriyle zengin, kompleks bir manzaraya dönüşür. Bütün bunlar, ne dilin matematiksel bir şeye dönüştürülebileceği, ne de insani ilişkilerin zengin karmaşasının benzer formüllere indirgenebileceği anlamına gelir.

Kısaca Ellul'ün felsefesinde görme kesinlik, işitme ise belirsizlik oluşturur. Gerçeklik görülen, sayılan, ölçülen ve uzaya yerleştirilen şeydir. Gerçeklik aynı zamanda kesin olan şeydir. Belirsiz olan söz alanıdır. Bu nedenle vizüel gerçeklik çelişkiden uzaktır. Bir kâğıt parçasının hem kırmızı hem de mavi olduğu söylenebilir. Ancak o aynı anda hem kırmızı hem de mavi olarak görülemez. O ya kırmızı ya da mavidir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Araştırma, Jacques Ellul'ün görme ve işitme ikileşimini kıyaslamasından hareketle dildeki belirsizliği işitme olgusuyla ilişkilendirmesinin izlerini, edebi metinlerde ve sosyal yaşamdaki çeşitli olgularda saptamayı ve belirsizliğin sosyal ilişkileri nasıl şekillendirdiğini anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemi, rastgele örneklem yöntemiyle oluşturulmuştur. Örneklem, edebi metin niteliğiyle Albert Camus'nün "Yabancı" adlı eserinden alınmış pasajlardan, siyaset, hukuk gibi sosyal yaşamda yaşanmış farklı nitelikteki ve dilin günlük yaşamdaki sözcük ve tümce düzeyindeki dilsel kullanımlarından oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Veriler, betimsel ve içerik analiziyle (Yıldırım ve Şimşek, 2000) çözümlenmiştir.

Bulgular

Göndergesel/referensiel muğlaklıklar

Göndergesel belirsizlik, bir sözcüğün birçok göndergeyi çağrıştırması durumudur. Bu tarz belirsizlik, dil dışı (extralinguistique) olguları içerir (Zanoaga, 2009). Genellikle edebiyat, şiir, siyaset alanındaki söylemlerde ortaya çıkar. Çağının tanıklığını yansıtan Albert Camus'unun "Yabancı" adlı edebi eseri, toplum ve toplumun değerleri teması etrafında şekillenmiştir. Camus'nün kahramanı Meursault, romanda dünyaya, topluma dahası toplumsal değerlere yabancı olan birisi olarak tasvir edilir. Nitekim romanın ilk paragrafının büyük ölçüde belirsiz ifadelerle başlaması bu durumun bir yansımasıdır.

"Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum. İhtiyarlar Yurdundan bir telgraf aldım: "Anneniz vefat etti. Yarın kaldırılacak, Saygılar". Bundan bir şey anlaşılmıyor. Belki de dündü."

"Belki, bilmiyorum, bundan bir şey anlaşılmıyor" sözceleri muğlaklığı temsil eden ifadelerdir. Bunlar Meursault'nün yaşadığı çıkmazın göstergeleridir. Aynı şekilde romandan alınmış aşağıdaki pasajlar, kahramanın zihninde oluşturduğu değerlerle toplumun benimsediği değerlerin birbiriyle örtüşmediğini göstermektedir.

"Erkeklerin hemen hepsi sıskaydı. Oturdukları vakit çoğu bana bakıp sıkılarak başlarını salladılar. Beni selamlıyorlar mıydı, yoksa bu baş hareketi bir tik miydi, anlayamadım."

"Pencereler kapalıydı. Oturdum, jandarmalar iki yanıma geçtiler. O zaman karşımda bir dizi insan yüzü gördüm. Hepsi gözlerini bana dikmişti, bunların jüri kurulu olduğunu anladım. Ama birbirlerinden ayrı tarafları neydi, pek söyleyemeyeceğim. Bana sanki bir tramvay banketi önündeydim de bütün bu adsız yolcular, yeni gelenin gülünç taraflarını bulmaya çalışıyorlardı gibi geldi."

"Dinleyiciler güldüler. Avukatım da cüppesinin kollarından birini sıvayarak kesin bir tavırla "işte bu davanın aynası, her şey doğru ama hiçbir şey doğru değil" dedi. Yüzünden ne düşündüğü belli olmayan savcı kurşun kaleminin ucunu önündeki dosyaların başlıklarına sokup çıkarıyordu."

"Ona, "sanık senin müşterin miydi" diye sordular. "Evet aynı zamanda arkadaşımdı" diye karşılık verdi. Hakkımda ne düşündüğü sorulunca da "erkek adamdı" dedi. Bununla ne demek istediği soruldu. "Bunun ne demek olduğunu herkes bilir" diye karşılık verdi. "İçine kapalı bir adam mıydı" diye sordular. Sadece olur olmaz konuşmazdı, dedi. Savcı, "paranı öder miydi" diye sordu. Celeste güldü ve "bu ikimiz arasında olan bir şeydir" diye yanıtladı."

"Beni selamlıyorlar mıydı/ bu bir tik miydi, anlayamadım", "O zaman karşımda bir dizi insan yüzü gördüm. Ama birbirlerinden ayrı tarafları neydi, pek söyleyemeyeceğim", "işte bu davanın aynası, her şey doğru ama hiçbir şey doğru değil", "erkek adamdı, bunun ne demek olduğunu herkes bilir" söylemleri değer karşıtlıklarını simgeler. İki değerler sistemi söz konusudur. Bir yanda Meursault'nün değerleri diğer yanda toplumun değerleri. Peki hangisi gerçek bir değerdir? ve hangisi doğrudur? Değerler; romanın kahramanı, çağın yaşayanları ve roman okurlarının zihinlerinde gerçek değerini buluncaya değin muğlaktır. Diğer bir ifadeyle birçok değer söz konusudur. Her bir aktörün kendi zihninde aşikâr olan değer yargıları bir diğerinin zihninde bulanıklaşır, belirsizleşir kısaca anlamsızlaşır. Sözceleyen aktörler, ortak bir uzlaşım noktası buluncaya kadar bu muğlaklık devam eder.

Akşam, Marie beni görmeye geldi, kendisiyle evlenmek isteyip istemediğimi sordu. "Bence bir, ama istersen evleniriz," dedim. O zaman, kendisini sevip sevmediğimi öğrenmek istedi. Bir başka zamanda söylediğim gibi "Bunun bir anlamı yok, ama herhalde seviyorumdur" diye karşılık verdim. "Öyleyse niçin benimle evleneceksin? diye sordu. Bunun hiçbir önemi olmadığını, isterse evlenebileceğimizi söyledim.

Meursault'nün Marie ile yaşadığı yukarıdaki diyalog kahramanın, duygusal boyutta yaşadığı zihinsel muğlaklığın bir sonucudur. *"İstersen evleniriz; bunun bir anlamı yok, ama herhalde seviyorumdur"* gibi ifadeler Meursault'nün ruh halinin dışa vuruş şeklidir. Topluma olduğu kadar kendine karşı da yabancılaşmasının sonucudur. Roman kahramanı; bir varlık, bir anlamlandırma sorunu yaşıyor. Dolayısıyla kendini tanıyamıyor, toplumu tanıyamıyor, insanlığı tanıyamıyor. Çoğu şeyi anlamlandıramıyor. Bundan dolayı, birçok söylemi muğlaklaşıyor. Ne var ki insan doğadaki bağlantıları, olguları tek bir ilkede bulabilecek bir durumda değildir. Bildiğimiz ile bildiğimizi sandığımız şey arasında uçurum vardır. Dünyayı bana açıklıyorsunuz ve onu sınıflandırmasını bana öğretiyorsunuz. Dünyanın kanunlarını bana sayıyorsunuz ve ben de bilme tutkusuyla onların gerçek olduklarına inanıyorum. Dünyanın mekanizmasını ispatlıyorsunuz ve benim umudum büyüyor. Sonunda bu karmaşık ve sihirli evrenin atoma ve atomun da elektrona indirgendiğini söylüyorsunuz. Ama siz bana elektronların bir çekirdek çevresinde döndükleri görünmez bir gezegenler sisteminden bahsediyorsunuz. Siz bana bu dünyayı bir imajla açıklıyorsunuz. Böylece, bana her şeyi öğretmesi gereken bu bilim varsayımla sona eriyor. Öyleyse bilimin bu çabasının ne gereği vardır. Çünkü o bana herhangi bir kesin bilgi sunamıyor (Gündoğan, 1995). Camus'ünün anlamı sorguladığı bu söylemleri, onun absurdite anlayışının muğlaklıktan kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Camus, her şeyin kesin ve mutlak bir cevabının olması gerektiğini düşünüyor. Oysa beşeri bilimlerde de dâhil olmak üzere dünya da muğlaklık kaçınılmazdır. Aynı şey göndergesel muğlaklık için de söz konusudur. Bu gerçeklik yaşamın bir parçasıdır. Evren muğlaklık temellidir. Evren belli bir noktaya kadar en azından kıyamete kadar sonsuz olmadığı için yarınlar bitmeyeceği için muğlaklık da bitmeyecektir. Yarınlar bize ne getirecek? 2019 yılının sonralarına doğru Çin'de ortaya çıkan ve kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına alarak binlerce insanın ölümüne sebep olan ve milyonlarca insanı enfekte eden bir pandemiye dönüşen Corona virüs salgını halen belirsizlikler taşımaktadır. Pandeminin ne kadar süreyle devam edeceği, etkili bir aşının ya da bir ilacın geliştirilip geliştirilemeyeceği, insanların ne zaman normal hayatlarına dönecekleri vb. sorular zihinleri meşgul etmeye ve bir belirsizlik ortamı oluşturmaya devam etmektedir.

Kısaca bilim dahi belirsizlik üzerine kuruludur. Nihai sonuçlara gidecek yol belirsizlikten geçer. Belirsizlik ölçüm araçlarında ortaya çıkar. Zira hiçbir ölçüm aracı hatasız değildir. Hata, kusurlu olanı değil belirsiz olanı işaret eder.

Belirsizliğin en fazla kendini gösterdiği alanlardan biri şüphesiz siyasettir. Immanuel Wallerstein, Kaos ve Belirsizlik (2018) adlı kitabında siyasetin dünya düzeni üzerinde yarattığı belirsizliğin kaosa neden oluşunu irdeler. Dünya siyasetinde yaşanan öngörülemeyen değişimler, söylem farklılıkları insanları ve onların yaşamlarını derinden etkilemektedir. Söylem farklılıkları büyük ölçüde göndergesel muğlaklıklardan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de son günlerde üzerinde sıkça tartışılan kısaca EYT olarak adlandırılan "Emeklilikte Yaşa Takılanlar" ve "Ekonomi" başlıkları muğlaklığın siyasi alandaki yansımasının örneklerini oluşturmaktadır. Bir yanda Eyt'lilerin haklarını savunanlar ve ekonomide kriz yaşandığını dillendirenler diğer tarafta Eyt'ye karşı çıkanlar ve kriz söylemlerinin manipulatif olduğunu savunanlar, iddiaları destekleyen söylemleriyle karşı karşıya gelmektedirler. Eyt kavramı, 1999 yılında emeklilik yaşını yükselten 4447 sayılı kanunun ortaya çıkardığı bir durumdur. Bir kısım çalışan bu yasanın kendilerini mağdur ettiğini yaşı beklemeden emekli olmaları gerektiğini ifade ederek bir hak arayışı içerisine girmektedirler. Bu kapsamda olan çalışanlar ve onların siyasi destekçileri, bunun ülke ekonomisini etkilemeyeceğini iddia etmektedirler.

Ülkeyi batıracak proje değil bu. EYT'liler dilenmiyor kendi parasını istiyor (Yeniçağ)

İktidarda bulunan siyasetçiler ve karşıt savunucular ise aksini söylemektedirler.

Sorunlara duyarlıyız ama ülkeye maliyeti vardır. Bu maliyet altından kalkılacak bir maliyet değildir. Bazı partiler açıklama yapıyor. Onlar, bu sorumluluğun altında değildir. Eğer çözülebilecek mesele varsa çözülmektedir (AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik)

"Erken emekliliğin ağır faturasını herkes ödüyor". "EYT'lilerin sayısı 6 milyona yakın. Düzenleme olursa devlete ek yükü yılda en az 100 milyar lira olacak. Türkiye yine borç sarmalına girecek. Çocukların, gençlerin geleceği kararacak" (Sabah 20/11/2019)

1992 yılından 1999 yılına kadar Türkiye ekonomisine faiz yüküyle birlikte yüzlerce milyar liraya mal olan 'erken yaşta emeklilik' yeniden gündemde. İktidarda bulunan yöneticiler "SGK sistemini çökertir" diyerek net tavrını ortaya koysa da muhalefet ve desteklediği bazı sivil toplum kuruluşları ısrarla kamuoyundaki beklentiyi yükseltiyor. Ancak küçük siyasi hesaplarla körüklenen EYT söylemi Türkiye için kara bir tablo vadediyor. Uzmanlara göre istenen EYT düzenlemesi uzun vadede 800 milyar liraya mal olacak ve Sosyal Güvenlik Sistemi'ni çökertecek (Basın İlan Kurumu)

Diğer yandan ekonomik kriz konusu da siyasi söylemlere çokça yansımakta ve zaman zaman da eyt konusuyla ilişkilendirilmektedir.

"Kriz çıksın istiyorlar, çok beklerler" (Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak)

Ağır bir ekonomik kriz yaşıyoruz. (İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener)

Eyt'de "hakkı olmak"/ "hakkı olmamak", kriz'de "var"/ "yok" konularında konsensüsün sağlandığı noktalarda "uzlaşım, anlaşma, fikir birliği" konsensüs sağlanamadığı noktalarda ise "tartışma, çatışma, uzlaşamama" belirir. Bu iki düşünceyi savunanların zihinlerinde "kesinlik, mutlaklık" söz konusuyken konuya doğrudan müdahil olmadan olup bitenleri yorumlayıp anlamaya çalışan üçüncü kişilerin zihinlerinde muğlaklık belirir. Kesinlik, ancak doğrudan olaylardan etkilenenlerde belirir. Kesinlik ya olumludur ya da olumsuzdur. Çünkü söylemlerinde niyet kodludur. Herhangi bir niyetin olmadığı durumlar muğlaktır. Olayları yorumlayanlar ne zaman ki zihinlerinde olumlu ya da olumsuz bir niyet kodlarlar işte o zaman maruz kaldıkları göndergesel muğlaklık yok olur. Bu düzeydeki muğlaklık kelimelerin iki ya da daha fazla olan anlamından ziyade fulü bir anlamlandırma ya da belli olmayan göndergesel bir olguyla ilintilidir. Örneğin

"çiçek aldım" sözcesi "orkide aldım" sözcesine nazaran daha muğlaktır. "Çiçek" kavramı hangi çiçek sorusunu akla getirir. Ama yine de ikinci sözce için muğlaklığın tamamen yok olduğu söylenemez. "Orkide aldım" sözcesi "nerden, kim için, ne zaman aldın ya da "ne tür bir orkide" gibi başka soruların sorulmasını gerektirir. Bu soruların cevaplarının öğrenilmesini konteks kolaylaştırır. Buna karşın muğlaklık nihai cevap bulununcaya değin sürer. Bütün bilinenlere rağmen bazen cevap, bir bilinmeyen sonsuzluğa kadar zihinleri sürükleyebilir. Nitekim ünlü "kaplumbağa alegorisi" bu çıkmaza işaret etmektedir. Bu benzeştirmeye göre bir Hintli bir batılıya "dünyanın bir kaplumbağa üzerinde durduğunu" söyler. Batılı, kaplumbağanın neyin üzerinde durduğunu sorar. Hintli, diğer kaplumbağanın üzerinde cevabını verir. Ya o kaplumbağa der batılı? Hintli bir alttaki kaplumbağayı işaret eder. Bu kısır döngü en sondaki kaplumbağayı buluncaya kadar sürüp gider. Dolayısıyla insanlığın evreni yorumlama biçimi bazı durumlarda bu anekdotu anımsatır. Evren, tanımlanabilecek nihai bir gerçekliğin olmadığı bir yorumlama dizgesi üzerine dayanır (Lomnitz-Adler, 1992).

Belirsizliklerin ve belirsizliklerden hareketle tartışmaların, tartışmalar sonucunda genelde anlaşmazlıkların ortaya çıktığı alanlardan birisi de hukuktur. Bu alandaki belirsizliklerin büyük çoğunluğu kanunların yorumlanmasında ve verilen hükümlerin uygulanmasında görülür. Bir yorum ya da hüküm günlerce derinlemesine tartışılır ve büyük oranda da bir uzlaşıma varılamaz. Nietzche'nin "olgular yoktur, yalnızca yorumlar vardır" anlayışı (Akt: Grondin, 2017) yorumun başka zihinler tarafından yeniden yorumlanmasına işaret eder. Yorumlar çoğaldıkça düşünceler çoğalır. Böylece yorumlanan alan oldukça karmaşıklaşır ve içinden çıkılamaz bir hale dönüşür. Sami Selçuk (2019) hukuk dilindeki yorum farklılıklarının ceza yasalarında özensiz kullanılan dilden kaynaklandığını iddia etmektedir. Türk Ceza Yasasından verdiği örneklerle iddiasını ispatlamaya çalışmaktadır. Örneğin "Ceza Kanunu'nun amacı" başlığını taşıyan ikinci maddenin ikinci fıkrasındaki "idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz" söyleminde "suçun" nasıl konduğunu anlamlandırmaya çalışmaktadır. Selçuk, yine aynı yasanın 257. maddesindeki "Görevi kötüye kullanma" başlığının ve yasanın 82. maddesindeki "kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi" söyleminin anlam karmaşası yarattığını ifade etmektedir. "Görevi kötüye kullanma" "yetkiyi kötüye kullanma" şeklinde "tasarlayarak işlenmesi" söyleminin ise "tasarlanarak işlenmesi" şeklinde ifade edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bunun gibi birçok yanlışa dikkat çeken yazar, dildeki kargaşanın dilin kendinden kaynaklanmadığını aksine insanların kullanımlarından kaynaklandığını şu sözleriyle pekiştirmektedir: Çoğu Türk insanı dili gelişi güzel kullanıyor. Dilbilgisi kurallarına uymuyor. Sözcükleri yan yana dizmek dil bilmek ve düşünmek değildir. Her sözcük özünde masumdur. Suçlu onu yanlış ve ezbere kullanandır. Kim ki doğru düşünmek istiyorsa dili doğru kullanmak zorundadır.

Sözcük düzeyinde belirsizlikler

Dile hayat veren en önemli bileşenlerden ikisi kelime ve dilbilgisi yapılarıdır. Bunlar dilde anlamlı birimler olarak kabul edilmekte ve bağımsız ve bağımlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar (Aksan, 1999). Bağımsız biçimbirimler "elma, ağaç, kuş, sanki, güzel, kadın vb." gibi belli bir kavramı yansıtan ve bir dilin sözlüğünde yer alan birimlerdir. Bağımlı birimler ise "ayrılmış'daki "-mış", "olmalıydı" daki "-dı, di", "geliyor'daki "-iyor", "kadını'daki " -ı" gibi tek başlarına anlamı olmayan ancak başka bir anlamlı birime bağlı olarak görev yapan birimlerdir. Aşağıda Albert Camus'nün "Yabancı" adlı eserinden alınmış anlamlı birimler sözcük düzeyindeki belirsizlikleri ortaya koymaktadır.

- Daha *ne kadar* zaman geçti, bilemiyorum.

- Gelip sağımdaki hükümlüyü de götürdüler. Karısı, *sanki* artık bağıra bağıra konuşmaya gerek kalmadığını fark etmiyormuş gibi, sesini alçaltmadan « kendine iyi bak, dikkatli ol » dedi.

- Az bir zaman sonra Marie bana mektup yazdı. Işte, o andan sonra hiçbir zaman sözünü etmek istemediğim şeyler başladı. *Herhalde* hiçbir şeyi gereğinden fazla büyütmemeli insan.

- İlle Marie'yi düşünüyor da değildim. *Herhangi bir kadını*, kadınları, birçok rastlantılarla tanıyıp sevdiğim bütün kadınları öylesine düşünüyordum ki hücrem onların hayalleriyle dolup taşıyordu.

- Geçmiş bir polis olayını anlatıyordu. Baş tarafı yoktu. Ama olay herhalde Çekoslavakya'da geçmiş olmalıydı. Adamın biri para kazanmak için bir Çek köyünden *ayrılmış.*

"Ne kadar" Türkçe'de birleşik soru sıfatı olarak tanımlanmakta ve nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz olarak kullanılmaktadır (Banguoğlu, 2007). Hangi tür olursa olsun niceliğin boyutları öğrenilinceye kadar bu sözcük, belirsiz olarak kalmaya devam eder. Türkçe'de bağlaç görevi gören "sanki" sözcesi, tümceleri ve sözcük öbeklerini tahmin ve olasılık anlamlarıyla birbirine bağlar (Hengirmen, 1995). Aynı şekilde tahmin ve olasılık da kesinlik içermez. Arapçadan gelen ve belirsizlik sıfatı olarak da kullanılan "şey" sözcüğü de tam bir belirsizlik zamiri olarak kullanılır. Bu sözcüğe de bazen "şeyi, şeyisi" gibi çifte iyelik eki getirilir (Ergin, 1999). Bu sözcük Anadolu ağızlarında değişik şekillerde kullanılmaktadır: Kütahya ve Yöresi ağızlarında "işe, şe, şeysi", Erzurum İli ağızlarında "bi şe", Kars İli ağızlarında "şei, zad, bi şiler, bişi" vb. (Demirbilek ve Doğan, 1999). "Herhangi", "bir" sözceleri de belgisiz sıfat niteliğindedir. Tanımlanan şeyin, ya da betimlenen kişinin belli olmadığını gösterir. Son olarak "ayrılmış" sözcesindeki "mış" çekim eki geçmişte olan, bilinmeyen ve başkalarından duyulan bir olay ya da durumu anlatır. Belirsiz geçmiş zaman ekidir (Hengirmen, 1995).

Türkçe'de bağımlı biçimbirimlerden "-dır, -dir" eki de bir belirsizlik bildiren ek görevi görür. Adları fiilleştirmekten başka, "nedir, nicedir" örneklerinde olduğu gibi getirildiği sözcüklere belirsizlik, şüphe, tahmin anlamları katan "+DIr" eki, eklendiği sözcükleri bazen yer aldığı tümce içerisinde soyutlayabilir ve bu sözcüklerin tümcedeki diğer unsurlarla ilgisiz olmasını sağlar (Savran, 2008).

Tümce Düzeyinde Belirsizlikler

Derin düzey, bir metnin üretim aşamasını karşılayan son derece soyut, bir o kadar da devingen yapıdır (Sinan ve Demir, 2010). Üretici- dönüşümsel dilbilgisinde derin yapı, söz dizimsel bileşende elde edilen, evrensel nitelikli olduğu varsayılan, biçimsel, soyut tümce yapısı olarak tanımlanır (Vardar, 1988). Yani bu dilbilimsel terim, zihnin derinliklerinde bulunduğu düşünülen, dilin sesçil kullanımını önceleyen ve sözdizimin anlamsal yorumlamasını içeren yapıları karşılar (Müldür, 2016). Örneğin, "Müzik öğretmenini yolda yürürken gördüm." tümcesinde yolda yürüyenin tam olarak kim olduğu yüzey yapıdan anlaşılmamaktadır. Ancak "müzik öğretmeni" söz öbeğinin önüne gelebilecek ifadelere göre, tümce aşağıdaki gibi farklı derin yapıları karşılayabilir:

1. Senin müzik öğretmenini yolda yürürken gördüm.

1.a. Senin müzik öğretmenin yolda yürüyordu, ben onu gördüm.

1.b. Ben yolda yürüyordum, senin müzik öğretmenini gördüm.

Aynı şekilde "Sevdiğiyle evlendi" ve "Sigarayı bıraktım" sözceleri ilk bakışta anlaşılır sözceler gibi gözükmektedirler. Fakat bu söz konusu sözceler, özellikle bağlama hâkim olmayan bireylerin zihinlerinde farklı yorumlar ve bir anlam karmaşası yaratabilir. Cinsiyet ile ilgili bir zihinsel sorgulama yapılabilir: Sevdiğiyle evlenen kadın mı erkek mi? Bu durumda sözce "sevdiği kızla evlendi" ya da "sevdiği erkekle evlendi" şeklinde yeniden oluşturulduğunda sözcedeki belirsizlik kısmen azalmış olacaktır. Bir dildeki sınırlı sayıdaki sözcüklerin oluşturduğu sınırsız sayıda bireşimi göstermeyi amaçlayan üretici dilbilgisi modeli çerçevesinde yorumlama "kim, nerede, ne zaman, nasıl vb" sözceleriyle devam edecektir: "Sevdiğiyle evlenen kim, nerede, ne zaman, nasıl evlendi"? "Sigarayı bıraktım" sözcesinde ise "sigara içmeyi bırakma mı" yoksa "sigarayı bir yere bırakma mı" kastedilmektedir? Şüphesiz derin yapıda gerçekleştirilen bu

dönüşümler, yüzey yapının ortaya çıkmasını dolayısıyla iletişim sürecinin daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır.

Belirsizlik türleri, "eşadlılık (homonymie)", "eşseslilik (homophonie", "çok anlamlılık (polysémie)", "kökteşlilik (paronymie) düzenlerinde de ortaya çıkabilir. Eşadlılık, gösterileni ayrı, göstereni aynı olan sözcüklerdir. Eşseslilik, sesleri benzeyen anlamları farklı olan sözcüklerdir. Çok anlamlılık, Türkçe "kahve" sözcüğünün anlamındaki gibi bir sözcüğün birden fazla anlamı olması demektir. "Kahve, kara, atlet" çok anlamlı sözcüklerdir. "Kahve" hem bir işyerini hem de içilen içeceği temsil etmektedir. Aynı şekilde "kara" sözcüğü, hem bir rengi hem de bir toprağı işaret eder. "Atlet" bir yanda "giyilen bir giysi, fanila" diğer yandan "atletizm sporunu yapan kişi" anlamını taşımaktadır. Kökteşlilik ise aynı kökten gelen ancak yapı ve görevleri bakımından farklılık gösteren sözcükleri içerir.

Sonuç ve Öneriler

1912-1994 yılları arasında yaşayan Fransız filozof Jacques Ellul, görme ve işitme kıyaslamasıyla dildeki belirsizliği işitme eksenine yerleştirmektedir. Ellul'ün bu düşüncesi, görmenin içerisinde insanın bizzat kendi bakış açısının var olması işitme de ise başkasının ya da başkalarının bakış açılarının mevcut olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu, çok sesliliktir (polifoni). Başka düşüncelerin, başka yorumların devreye girdiği anda evrendeki olgular karmaşık bir yapıya bürünür. Jacques Ellul, bu çok sesliliği dilin muammalı ya da gizemli olma özelliğiyle açıklar ve bu özelliği şöyle yorumlar: "En açık ve en iyi açıklanmış söz, buna rağmen beni kaçınılamaz biçimde muammaya geri götürür. Bu muamma, iç yüzünü anlayamadığım, sözü bana kişiliğinin bir yankısını sağlayan diğer kişiyle ilişkilidir. Bu yankıyı, bu yankıdan daha fazla bir şeylerin bulunduğunu bilerek algılarım. Bu, spontan olarak tanırken ve diğer kişinin söylediği şeyi iyi anlayamadığım veya bütünüyle anlayamadığım için hissettiğim muammadır. Benim için, anlayamadığımın farkına vardığımdan, anlayamamamda bir muamma vardır. Nasıl tepkide bulunmalıyım? Nasıl cevap verebilirim? "Doğru olarak anladığımdan çok emin olamamam" olgusunda bir muama alanının varlığını sezerim. Cevap verme konusunda pek emin değilimdir. Söylediğim şeyden pek emin değilimdir. Konuşma evreni bizim icadımızdır, kurduğumuz ve sözlerimizden doğan bir evrendir. Anlamı ve anlamayı dilden çıkarırız ve o bize, fantastik, şizofrenik ve hayal ürünü ya da tercih ettiğimiz başka herhangi bir isimle adlandırabileceğimiz diğer evrene girmek iç yaşadığımız gerçekliğin ötesine geçme imkânı sağlar".

Dil, kullanımıyla bireyler arasında iletişim kurma, bilgi aktarımını sağlama, edimbilimsel özelliğiyle bir eylemde bulunma, muhataplar üzerinde etki yapmayı sağlama özelliklerinin yanında belirsizlik oluşturan bir niteliği de taşır. İddia edilenin aksine belirsizlik, dilin kendi içsel yapısından kaynaklanan bir durum olmayıp doğrudan bireylerin dilsel kullanımları sonucu beliren bir niteliktir. Diğer bir ifadeyle dilin kusurlu kullanımının bir sonucu olduğu söylenebilir. Birey, bu dil kusurlarını çoğunlukla farkında olmadan gerçekleştirir. Bununla birlikte bazen bir dilsel strateji sonucu belirsizliği bilerek bizzat bilinçli olarak yaratır. Her iki kullanım düzeyinde de niyetsel bir durum söz konusudur. Belli bir amaçla söylemlerini zihninde kurgular ve bir eylem olarak dili kullanır. Dil kullanımı, daha büyük ve karmaşık sosyal davranışlar setinin bir parçası olan sosyal bir davranıştır. Dil kullanımının bu davranışlar setine ait olma durumu, insanların dili gerçekten nasıl kullandıklarıyla ilgili pek çok konuyu beraberinde getirmektedir. Sosyal kaygıların, insanların sözceleri nasıl yorumladıklarını, konuşma eylemlerini nasıl tanıdıklarını, konuları nasıl takip ettiklerini, neyi ve nasıl söyleyeceklerini nasıl planladıklarını vb. etkilediği açıktır. Fakat bütün bunlar çok hızlı gerçekleşmektedir ve bunun nasıl gerçekleştiği halen gizemlidir (Holtgraves, 2002).

John Locke (2018) belirsizlikleri, suiistimal olarak nitelendirir ve sözcük suiistimallerin konuşma ve tartışma esnasında daha fazla karışıklığa yol açtığını iddia eder. Locke'a göre, insanlar keşiflerini, bilgilerini ve fikirlerini dil yoluyla ifade ettikleri için zaman zaman dili suistimal ederler. Bunu yapan kişi bilginin kaynağını yok eder ve insanlık yararına kullanılmasını engeller.

Sözcükleri açık ve düzenli bir şekilde kullanmayanlar sadece kendilerini ve başkalarını yanlışlığa sürüklerler. Bunu kasten yapanlar, tıpkı bazı filozofların yaptıkları gibi, gerçeğin ve bilginin düşmanı olarak görülmelidirler. Bu kurnazlık, erdem adledilmektedir. Fakat yapılan şey aslında kelimeleri örtük bir şekilde kullanıp insanları cehalete ve yanlışlığa mahkûm etmekten ibarettir. Yazar, bu suiistimalleri önlemek için, sözcüklerin çoğunlukla bilinen anlamlarıyla kullanılması gerektiğini, bu anlamın karşılanamadığı durumlarda da yeni sözcüklerin üretilmesinin şart olduğunu dile getirir. Ayrıca, bireyler, hiçbir sözcüğü bir anlam ifade etmeyecek şekilde, hiçbir ismi de bir fikre bağlamadan kullanmamalıdırlar.

Ellul'ün dilsel belirsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olarak ortaya koyduğu aşağıdaki önerileri daha sağlıklı bir sosyal iletişim kurmak için biz bireyler, dikkate almalı ve uygulamalıyız:

- İnsan, dili düşüncesizce kullanarak hem dilin hem de kendinin değerini düşürmemelidir.

- İnsan, imajları söze yeğlememelidir. Zira sözden ziyade görme olgusunun eseri olan imajları tercih eden kişi daha az insani nitelikleri taşır.

Kaynakça

Aksan, D. (1999). *Anlambilim. Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Engin Yayınevi.

Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. 8. Baskı. TDK Yayınları.

Culioli, A. (1990). Pour une linguistique de l'énonciation, opérations et représentations. Tome I. Ophrys.

Çakır, B. (2007). Belirsizlik ve korkunun yeni düzenin oluşmasına katkısı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi* Journal of Sociological Studies, 36, 63-82.

Demir, G.Y. (2015). *Sosyal bir fenomen olarak dilin belirsizliği*. İthaki Yayınları.

Demirbilek, S. & Doğan, L. (1999). Dilimizde bir belirsizlik zamiri: şey. *İlmi Araştırmalar* 8.

Ellul, J. (2012). *Sözün düşüşü*. Çev: Arslan, T. Paradigma.

Ergin, M. (1999). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınevi.

Grondin, J. (2017). Hermeneutik. *Cogito*, 89. Yapı Kredi Yayınları.

Gündoğan, A.O. (1995). *Albert Camus ve başkaldırma felsefesi*. Birey Yayıncılık.

Hengirmen, M. (1995). *Türkçe Dilbilgisi*. Engin Yayınevi.

Holtgraves, T. (2002). *Language as social action: social psychology and language use*. (Çev: Çeviri Editörü Tekdemir, G. (2019). Sosyal eylem olarak dil: Sosyal psikoloji ve dil kullanımı. Nobel Akademik Yayıncılık.

Locke, J. (2018). *Of the abuse of words.* (Çev: Erdurucan, B.). Tefrika Yayınları.

Lomnitz-Adler, C. (1992). Usage politique de l'ambiguïté. In: L'Homme, 32 /121. Anthropologie du proche. pp. 91-102. doi:https://doi.org/10.3406/hom.1992.369473 https://www.persee.fr/doc/hom_0439-4216_1992_num_32_121_369473

Müldür, F. (2016). Noam Chomsky'de üretici dilbilgisi:derin yapı ve yüzey yapı ayrımı. 27. Kaygı *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*

Nacar-Logie, N. (2014). Dil, niyet, aidiyet. Alter Yayıncılık.

Savran, H. (2008). Türk Dilinde "+dır" bildirme eki ve "+dır" bildirme ekiyle yapılan belirsizlik kelimeleri. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(14).

Selçuk, S. (2019). *Önce dil.* İmge Kitapevi Yayınları.

Sinan, A.T. & Demir, S. (2010). Gösterge bilimsel yöntemler ışığında deniz bank reklamının okunması. *Turkish Studies. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5/2.

Sivtseva, N. A. (2014). Yakut dilinde belirlilik-belirsizlik ve çokluk kategorisi sorunu üzerine. (Çev: Süleymanova, G. *Siberian Studies* (SAD) 2.6.

Sözen, E. (2014). *Söylem*. Birleşik Yayınları

Tura, S.M. (2017). Biyosferi anlamak: nöro-filozofik bir giriş denemesi. *Cogito*, 89.

Uçar, A. (2009). Türkçe eylemlerde çokanlamlılık: uygunluk kuramı çerçevesinde bir çözümleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı.

Vardar, B. (1988). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü.* ABC Kitapevi.

Yalçın, S. K. & Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*. 2/2.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seckin Yayıncılık.

Zanoaga, T.F. (2009). Les types d'ambiguités dans un corpus de littérature antillaise contemporaine. Colloque des doctorants et des jeunes chercheurs - Coldoc09 UMR 7114 MoDyCo – Université Paris Ouest Nanterre la Défense L'ambiguïté dans les sciences du langage 25-26 juin 2009

Wallerstein, I. (2018). Chaotic uncertainty. (Çev: Şişman, Ö. Kaos ve belirsizlik, çağdaş dünya sistemi üzerine düşünceler. Kopernik.

https://www.bik.gov.tr/eytnin-bedeli-800-milyar-lira/

https://www.sabah.com.tr/

https://www.yenicaggazetesi.com.tr/eytliler-dilenmiyor-kendi-parasini-istiyor-257245h.htm

https://www.star.com.tr/ekonomi/eyt-son-dakika-bugun-yeni-gelisme-var-mi-emeklilikte-yasa-takilanlar-eyt-son-durum-ne-haber-1498503/